

Верховний
Суд

ОГЛЯД

практики розгляду Верховним Судом
справ про оскарження рішень третейських
судів та видачу наказів на примусове
виконання рішень третейських судів,
утворених відповідно до Закону України
«Про третейські суди»,

*якщо такі рішення ухвалені у спорах,
віднесених до юрисдикції господарських судів*

Рішення, внесені до ЄДРСР
за липень 2020 року – лютий 2021 року

Зміст

Перелік уживаних скорочень	3
1. Підвідомчість справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів	4
2. Процесуальні питання, пов'язані з розглядом справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів	6
3. Підстави для скасування рішень третейських судів та для видачі або відмови у видачі наказів на примусове виконання рішень третейських судів	12
4. Окремі питання застосування норм Закону України "Про третейські суди"	25

Перелік уживаних скорочень

ВП ВС	Велика Палата Верховного Суду
ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
Закон	Закон України «Про третейські суди»
КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ЦК України	Цивільний кодекс України
ЦПК України	Цивільний процесуальний кодекс України

1. Підвідомчість справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів

Наявність між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам Закону, є першочерговою, обов'язковою та безумовною підставою для віднесення справи до підвідомчості третейських судів, а відсутність такої угоди між сторонами спору, як і непідтвердження її укладення, унеможливорює розгляд спору третейським судом, тобто свідчить про непідвідомчість справи цьому суду

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу АТ КБ "Приватбанк" на ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 03.09.2020 у справі за заявою АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 25.06.2020 у третейській справі № 36/2020 за позовом АТ КБ "Приватбанк" до ФОП Пашка М. Б. про стягнення заборгованості в розмірі 223 171,43 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 25.06.2020 у третейській справі № 36/2020 позов АТ КБ "Приватбанк" до ФОП Пашка М. Б. про стягнення заборгованості задоволено, стягнуто з ФОП Пашка М. Б. на користь АТ КБ "Приватбанк" заборгованість за договором від 23.10.2018 в розмірі 223 171,43 грн, а також третейський збір за подання позовної заяви у розмірі 4 000,00 грн.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 03.09.2020 відмовлено в задоволенні заяви АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 25.06.2020 у третейській справі № 36/2020.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням, АТ КБ "Приватбанк" подало апеляційну скаргу до КГС ВС, в якій просило оскаржувану ухвалу скасувати та ухвалити нове судове рішення, яким заяву АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду задовольнити в повному обсязі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Як встановлено Центральним апеляційним господарським судом, до заяви АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського було додано копію заяви на відкриття рахунку та анкети про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг від 23.10.2018, а також витяг з розміщених на сайті банку Умов та правил надання банківських послуг, які у сукупності банк вважав копією укладеного з відповідачем договору № б/н від 23.10.2018, що містить третейське застереження.

У пункті 1.1.7.29 наявного у справі витягу з Умов та правил надання банківських послуг було зазначено про домовленість сторін, що всі спори, розбіжності або вимоги, які виникають з цього договору та інших договорів між банком та клієнтом або у зв'язку з ними, в тому числі ті, що стосуються їх виконання, порушення, припинення або визнання недійсними, підлягають вирішенню у Постійно діючому третейському суді при Асоціації "Дніпровський банківський союз".

Позивач стверджував, що підписавши заяву-анкету про відкриття поточного рахунку, відповідач – ФОП Пашко М. Б. приєднався до Умов та правил надання банківських послуг, тарифів банку, розміщених в мережі "Інтернет" на сайті <https://privatbank.ua>, які у сукупності становили договір банківського обслуговування № б/н від 23.10.2018 із зазначеним у пункті 1.1.7.29 цих Умов третейським застереженням.

Проте судом першої інстанції було встановлено, що заява на відкриття рахунку та анкета про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг від 23.10.2018 не містили ані третейського застереження, ані посилання на третейську угоду, а наданий позивачем витяг з Умов та правил надання банківських послуг АТ КБ "Приватбанк" відповідачем підписаний не був.

Крім того, було відсутнє підтвердження, що зміст саме цього витягу з Умов та правил відповідач розумів, ознайомився і погодився з ним, підписуючи заяву-анкету про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг АТ КБ "Приватбанк", а також те, що цей документ на момент отримання відповідачем кредитних коштів узагалі містив третейське застереження.

За таких обставин апеляційний господарський суд дійшов висновку, що роздруківка Умов та правил надання банківських послуг із сайту позивача не може бути належним доказом укладення сторонами третейської угоди або автентичності її змісту, оскільки зміст цього доказу повністю залежить від волевиявлення і дій однієї сторони (банку), яка може змінювати його на власний розсуд, а позивач, у свою чергу, не підтвердив, що на час виникнення спірних правовідносин діяли саме ці умови, а не інші.

КГС ВС звернув увагу, що загальні засади підвідомчості справ третейським судам встановлені статтями 1 та 5 Закону, за змістом яких юридичні та/або фізичні особи мають право передати на розгляд третейського суду будь-який спір, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин, крім випадків, передбачених законом. Спір може бути переданий на розгляд третейського суду за наявності між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам цього Закону. Винятки з цього правила як перелік не підвідомчих третейським судам категорій справ визначено статтею 6 цього Закону.

Отже, наявність між сторонами третейської угоди, яка відповідає вимогам цього Закону, є першочерговою, обов'язковою та безумовною підставою для віднесення справи до підвідомчості третейських судів, а відсутність такої угоди між сторонами спору, як і непідтвердження її укладення, унеможливорює розгляд спору третейським судом, тобто свідчить про непідвідомчість справи цьому суду.

КГС ВС встановив, що суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відмову в задоволенні заяви АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення через непідвідомчість цієї справи третейському суду згідно з пунктом 2 частини першої статті 355 ГПК України, вказавши на непідтвердження матеріалами справи укладення третейської угоди між сторонами спору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.10.2020 у справі № 876/46/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92527187>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 04.11.2020 у справі № 876/49/20, від 18.11.2020 у справі № 876/32/20, від 17.02.2021 у справі № 876/72/20.

2. Процесуальні питання, пов'язані з розглядом справ про оскарження рішень третейських судів та про видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів

Під час розгляду заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не надає оцінки законності й обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявності підстав для відмови у задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону та статтею 355 ГПК України

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ФГ "Агрофірма Бургуджі" на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 13.07.2020 у справі за заявою ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення Черкаського обласного Постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 25.05.2020 у третейській справі № 06/24-2020 за позовом ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" до ФГ "Агрофірма Бургуджі" про стягнення боргу і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 25.05.2020 у третейській справі № 06/24-2020 позов ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" до ФГ "Агрофірма Бургуджі" про стягнення заборгованості задоволено; стягнуто з ФГ "Агрофірма Бургуджі" як поручителя на користь ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" кошти в розмірі 2 127 486,58 грн, які склалися з: 1 527 142,82 грн – заборгованість, 262 777,11 грн – пеня; 337 566,65 грн – проценти річних; стягнуто з ФГ "Агрофірма Бургуджі" на користь ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" третейський збір у розмірі 12 137,43 грн.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 13.07.2020 заяву ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду від 25.05.2020 задоволено.

Не погодившись з ухвалою суду апеляційного господарського суду, ФГ "Агрофірма Бургуджі" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргю, в якій просило, зокрема, оскаржувану ухвалу скасувати та постановити нове рішення про відмову у видачі наказу.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Згідно із частиною третьою статті 354 ГПК України при розгляді справи в судовому засіданні господарський суд встановлює наявності чи відсутності підстав для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених статтею 355 цього Кодексу.

Статтею 355 ГПК України (в редакції до 08.02.2020) встановлено, що суд відмовляє у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду, якщо: 1) на день ухвалення рішення за заявою про видачу наказу рішення третейського суду скасовано судом; 2) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 3) пропущено встановлений строк для звернення за видачею наказу, а причини його пропуску не визнані господарським судом поважними; 4) рішення

третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; 5) третейська угода визнана недійсною; 6) склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону; 7) рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, не передбачені законом; 8) постійно діючий третейський суд не надав на вимогу господарського суду відповідну справу; 9) третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Відповідно до норм чинного законодавства при розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не здійснює оцінки законності й обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявність підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону та статтею 355 ГПК України.

КГС ВС зазначив, що суд першої інстанції, розглянувши заяву ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 25.05.2020 у третейській справі № 06/24-2020, встановив таке: рішення Черкаського обласного Постійно діючого третейського суду при корпорації "Радник" від 25.05.2020 у справі № 06/24-2020 не скасовано компетентним судом; ця справа була підвідомча зазначеному третейському суду відповідно до закону; строк для звернення за видачею виконавчого документа не пропущений; зазначене рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою; третейська угода не визнана недійсною компетентним судом; доказів того, що склад третейського суду не відповідав вимогам Закону та третейській угоді суду не подано; рішення третейського суду не містить способів захисту прав, які не передбачені законами України; третейський суд не вирішував питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

З огляду на встановлені обставини про відсутність підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону та статтею 355 ГПК України, колегія суддів КГС ВС погодилася з висновками апеляційного господарського суду про наявність правових підстав для задоволення заяви ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" та видачу виконавчих документів на примусове виконання рішення третейського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2020 у справі № 873/72/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90936163>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 13.08.2020 у справі № 876/68/19, від 27.08.2020 у справі № 870/48/20, від 20.10.2020 у справі № 873/43/20, від 22.10.2020 у справі № 876/46/20, від 28.10.2020 у справі № 875/1541/20, від 04.11.2020 у справі № 876/49/20, від 05.11.2020 у справі № 873/74/20, від 05.11.2020 у справі № 873/68/20, від 11.11.2020 у справі № 873/71/20, від 18.11.2020 у справі № 876/51/20, від 18.11.2020 у справі № 876/32/20, від 16.12.2020 у справі № 873/87/20, від 19.01.2021 у справі № 875/1964/20, від 19.01.2021 у справі № 873/25/20, від 27.01.2021 у справі № 876/71/20, від 04.02.2021 у справі № 870/32/20, від 17.02.2021 у справі № 876/72/20, від 24.02.2021 у справі № 876/80/20, від 24.02.2021 у справі № 873/70/20.

Ані положеннями статей 349, 350 ГПК України, ані положеннями Закону не передбачено права господарського суду за результатами розгляду заяви про скасування рішення третейського суду змінювати присуджені до стягнення цим рішенням суми у разі зміни фактичного стану розрахунків між сторонами на час розгляду такої заяви. Питання щодо розміру заборгованості може бути вирішено під час примусового виконання рішення третейського суду в порядку Закону України "Про виконавче провадження"

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу СФГ Романюка І. М. на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 у справі за заявою СФГ Романюка І. М. про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.02.2020 у третейській справі № 01-05/20 за позовом ТОВ "Будівельна інжинірингова компанія "Миколаївінвестбуд" до СФГ Романюка І. М., за участю третьої особи на стороні позивача – ТОВ "Український дистрибуційний центр", про стягнення заборгованості та штрафних санкцій і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.02.2020 у третейській справі № 01-05/20 задоволено позов ТОВ БІК "Миколаївінвестбуд" про стягнення із СФГ Романюка І. М. заборгованості за договором поставки сільськогосподарської техніки з розстроченням платежів, стягнуто з відповідача 1 310 000,00 грн основного боргу, 4 035 900,00 грн штрафу, 353 832,33 грн відсотків за неправомірне користування коштами, 70 975,10 грн витрат на оплату третейського збору.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 у задоволенні заяви СФГ Романюка І. М. про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.02.2020 у третейській справі № 01-05/20 відмовлено, рішення залишено без змін.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою, СФГ Романюка І. М. подало апеляційну скаргу до КГС ВС.

Апеляційна скарга, зокрема, була мотивована тим, що оскаржуване рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, оскільки спору на момент винесення рішення не існувало, права та інтереси позивача у третейській справі не були порушені.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного суду без змін, зазначив таке.

Доводи заявника про часткове погашення боргу та наявність на дату прийняття рішення третейським судом додаткової угоди до основного договору поставки визнано безпідставними, оскільки наведені обставини не були предметом дослідження під час розгляду справи у третейському суді.

Ураховуючи, що доказів часткового погашення боргу та наявності додаткової угоди до основного договору поставки відповідач третейському суду не надав, як і не надав заперечень на позов, третейський суд розглянув справу за наявними матеріалами та прийняв відповідне рішення.

Більше того, дослідження наведених обставин виходить за межі розгляду апеляційним господарським судом та КГС ВС заяви щодо оскарження рішення третейського суду відповідно до положень статті 350 ГПК України та статті 51 Закону.

Як правильно зазначив апеляційний господарський суд, ані положеннями статей 349, 350 ГПК України, ані положеннями Закону не передбачено права господарського суду за результатами розгляду заяви про скасування рішення третейського суду змінювати присуджені до стягнення суми у разі зміни фактичного стану розрахунків сторін на час розгляду такої заяви.

Натомість питання щодо розміру заборгованості може бути вирішено під час примусового виконання рішення третейського суду в порядку Закону України "Про виконавче провадження".

Зважаючи на викладене, оскільки скаржником не доведено, апеляційним господарським судом та КГС ВС не встановлено наявності підстав для скасування рішення третейського суду відповідно до положень статті 350 ГПК України та статті 51 Закону, колегія суддів погодилась з висновками Північного апеляційного господарського суду про відмову в задоволенні заяви СФГ Романюка І. М. про скасування рішення третейського суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.09.2020 у справі № 873/41/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92004874>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 19.01.2021 у справі № 873/113/20, від 17.09.2020 у справі № 873/58/20.

Установлення обставин щодо фактичної сплати відповідачем заборгованості не належить до повноважень господарського суду під час вирішення питання про відсутність або наявності підстав для задоволення заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду. Питання щодо фактичного погашення боржником заборгованості може бути вирішено під час примусового виконання рішення третейського суду

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу СФГ "Риск" на ухвалу Західного апеляційного господарського суду від 08.12.2020 за заявою ТОВ "Полетехніка" про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у третейській справі № 73/2019 за позовом ТОВ "Полетехніка" до СФГ "Риск" про стягнення коштів і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у справі № 73/2019 позов задоволено частково: стягнуто із СФГ "Риск" на користь ТОВ "Полетехніка" 3 133 15,50 грн, з яких: 2 147 580, 72 грн – основний борг; 157 261,67 грн – пеня; 711 536,05 грн – штраф; 84 943,78 грн – товарний кредит; 32 093,28 грн – сума третейських витрат. У частині стягнення 1 014 472,38 грн основного боргу провадження у справі припинено. У частині стягнення 26 447,25 грн пені в позові відмовлено.

24.03.2020 ТОВ "Полетехніка" було подано до Західного апеляційного господарського суду заяву про видачу наказу на примусове виконання рішення від 03.03.2020 у справі № 73/2019, ухваленого Постійно діючим третейським судом при Асоціації "Правова Ліга".

28.05.2020 до Західного апеляційного господарського суду від представника СФГ "Риск" надійшло клопотання про зупинення провадження у справі, в якому зазначалося, що особи, які не брали участі у справі – ОСОБА_1 та ОСОБА_2, звернулися до суду із заявою про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у третейській справі № 73/2019.

Ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 02.06.2020 було зупинено апеляційне провадження у справі № 870/32/20 за заявою про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 до набрання законної сили ухвалою суду, якою буде задоволено або відмовлено в задоволенні заяви про скасування зазначеного рішення.

Ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 09.09.2020 у справі № 870/45/20 відмовлено в задоволенні заяви ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у третейській справі № 73/2019.

27.11.2020 до Західного апеляційного господарського суду відповідачем було подано клопотання про закриття провадження у справі № 870/32/20 у зв'язку з відсутністю предмета спору та погашенням боргу за рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у справі № 73/2019. У ньому, зокрема, було зазначено, що під час зупинення провадження у справі 20.08.2020 між сторонами було підписано угоду про врегулювання заборгованості за договором поставки № ШМ-047/2018 від 23.07.2018, за яким пунктом 6 передбачалося, що в разі погашення СФГ "Риск" суми заборгованості, визначеної в пункті 4 цієї угоди, ТОВ "Полетехніка" не пред'являтиме до виконання виконавчий лист на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у справі № 73/2019, а заборгованість за таким рішенням буде вважатися погашеною.

Ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 08.12.2020 заяву ТОВ "Полетехніка" про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду було задоволено.

Зокрема, апеляційний господарський суд дійшов висновку, що з огляду на положення частини третьої статті 354, частини першої статті 356 ГПК України така процесуальна дія як закриття провадження у справі у разі подання заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду не передбачена ГПК України. Тому суд відмовив у задоволенні клопотання відповідача про закриття провадження у справі.

Не погодившись з ухвалою суду апеляційного господарського суду, СФГ "Риск" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргою, в якій просило, зокрема, оскаржувану ухвалу скасувати та постановити нове рішення про відмову у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду у зв'язку з його добровільним виконанням та закрити провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Відповідно до норм чинного законодавства при розгляді заяви про видачу виконавчого документа господарський суд не здійснює оцінки законності й обґрунтованості рішення третейського суду в цілому, а лише встановлює відсутність або наявності підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону та статтею 355 ГПК України.

Як убачається з матеріалів справи та встановлено апеляційним господарським судом, рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 03.03.2020 у третейській справі № 73/2019 не скасовано компетентним судом; ця справа була підвідомча зазначеному третейському суду відповідно до закону; строк для звернення за видачею виконавчого документа не пропущений; зазначене рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою; третейська угода не визнана недійсною компетентним судом; доказів того, що склад третейського суду не відповідав вимогам Закону та третейській угоді, суду не подано; рішення третейського суду не містить способів захисту прав, які не передбачені законами України; третейський суд не вирішував питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Зважаючи на це, КГС ВС не взяв до уваги посилання скаржника про те, що суд першої інстанції не врахував його доводів стосовно фактичної сплати заборгованості на момент ухвалення судового рішення про видачу наказу, оскільки судом першої інстанції під час розгляду заяви про видачу виконавчого документа не здійснюється оцінка законності й обґрунтованості рішення третейського суду в цілому та не досліджуються обставини, які були предметом дослідження у третейській справі, а лише встановлюється відсутність або наявності підстав для задоволення заяви про видачу виконавчого документа. Аналогічних висновків дійшов ВС у постанові від 17.12.2019 у справі № 870/54/19.

Натомість встановлення обставин щодо сплати відповідачем заборгованості не належить до повноважень господарського суду під час вирішення питання про відсутність або наявності підстав для задоволення заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду.

З огляду на встановлені обставини про відсутність підстав для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених статтею 56 Закону та статтею 355 ГПК України, колегія суддів КГС ВС погодилася з висновками апеляційного господарського суду про наявності правових підстав для задоволення заяви ТОВ "Полетехніка" та видачу виконавчих документів на примусове виконання рішення третейського суду.

Окремо КГС ВС зазначив, що питання про погашення боржником заборгованості може бути вирішено під час примусового виконання рішення третейського суду, та звернув увагу на положення частини другої статті 328 ГПК України, відповідно до якої суд визнає виконавчий документ таким, що не підлягає виконанню повністю або частково, якщо його було видано помилково або якщо обов'язок боржника відсутній повністю чи частково у зв'язку з його припиненням, добровільним виконанням боржником чи іншою особою або з інших причин.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.02.2021 у справі № 870/32/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94656829>.

3. Підстави для скасування рішень третейських судів та для видачі або відмови у видачі наказів на примусове виконання рішень третейських судів

Посилання скажника на невідповідність складу третейського суду вимогам закону у зв'язку з недотриманням положень законодавства при вирішенні питання щодо поновлення строку на подання заяви про відвід третейського судді не є підставою для скасування рішення третейського суду, якщо ані Закон, ані Регламент постійно діючого третейського суду не містять імперативної норми щодо необхідності дотримання суддею певної процесуальної форми відмови у поновленні строку на подання заяви про відвід третейського судді та вимог щодо змісту такої відмови

КС ВС розглянув апеляційну скаргу ТОВ "Фінансова компанія "Інвестохілс Веста" на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 05.05.2020 у справі за заявою ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України" від 12.03.2020 у третейській справі № 06/20 за позовом ТОВ "Фінансова компанія "Інвестохілс Веста" до ОСОБА_1, за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача – ТОВ "Танк Транс", про стягнення заборгованості за кредитним договором на підставі договору поруки і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України" від 12.03.2020 у третейській справі № 06/20 позовну заяву ТОВ "ФК "Інвестохілс Веста" до ОСОБА_1, третя особа – ТОВ "Танк Транс", задоволено повністю.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 05.05.2020 задоволено заяву ОСОБА_1 про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України" від 12.03.2020 у третейській справі № 06/20, зазначене рішення скасовано, стягнуто з ТОВ "ФК "Інвестохілс Веста" на користь ОСОБА_1 1 051,00 грн витрат на сплату судового збору за подання заяви.

Скасовуючи рішення третейського суду, апеляційним господарським судом, зокрема, було зазначено про невідповідність складу третейського суду вимогам закону, оскільки третейський суддя Дяченко І. В. був неправомочним вирішувати спір у зв'язку з порушенням порядку розгляду його відводу.

Не погоджуючись із зазначеною ухвалою ТОВ "ФК "Інвестохілс Веста" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргою, в якій просило її скасувати та прийняти нове рішення про відмову в задоволенні заяви.

ОЦІНКА СУДУ

КС ВС, задовольняючи апеляційну скаргу, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та відмовляючи у задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду, зазначив таке.

Порядок відводу чи самовідводу третейського судді визначено у статті 20 Закону. Зокрема, встановлено, що в разі звернення до особи за отриманням згоди на обрання чи призначення її третейським суддею у конкретній справі ця особа повинна повідомити про наявність обставин, які є підставами для відводу чи самовідводу відповідно до статті 19 цього Закону. Третейський суддя повинен без зволікання повідомити сторони про підстави його відводу чи самовідводу, зазначені у статті 19 цього Закону, що виникли після початку третейського розгляду, та заявити самовідвід.

За наявності підстав, зазначених у статті 19 Закону, сторона може заявити про відвід обраного нею третейського судді лише у разі, якщо обставини, які є підставою для відводу призначеного чи обраного нею третейського судді, стали відомі цій стороні після його призначення чи обрання. Сторони можуть погоджувати процедуру відводу третейського судді у третейському суді для вирішення конкретного спору.

Процедура відводу третейського судді у постійно діючому третейському суді визначається регламентом третейського суду з додержанням вимог цього Закону. Якщо в третейській угоді або у регламенті третейського суду не визначена процедура відводу третейського судді, то письмова мотивована заява про відвід третейського судді має бути подана стороною протягом трьох днів після того, як цій стороні стали відомі обставини, які є підставою для відводу третейського судді відповідно до цього Закону. У разі пропуску встановленого строку питання про прийняття заяви про відвід третейського судді вирішується головою третейського суду залежно від причин пропуску строку, якщо інше не передбачено регламентом третейського суду.

Згідно з пунктом 3 статті 16 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України", затвердженого правлінням Всеукраїнської громадської організації "Асоціація допомоги постраждалим інвесторам", протокол № 1 від 22.03.2010 (із змінами та доповненнями), письмова мотивована заява про відвід третейського судді повинна бути подана одночасно з належними та допустимими доказами наявності підстав для відводу стороною протягом трьох днів після того, як цій стороні стали відомі обставини, які є підставою для відводу третейського судді відповідно до цього Регламенту, але завжди до моменту початку розгляду справи по суті. У разі пропуску встановленого строку питання про прийняття заяви про відвід третейського судді вирішується головою третейського суду залежно від причин пропуску строку.

Відповідно до частини другої пункту 5.4 Положення про Постійно діючий третейський суд при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України", затвердженого наказом президента Всеукраїнської громадської організації "Союз інвесторів України" від 13.08.2019 № 13-01/08, голова третейського суду та його заступники вирішують всі питання забезпечення функціонування третейського суду, що не віднесені до компетенції Ради третейських суддів та засновника третейського суду.

З ухвали апеляційного господарського суду вбачається, що голова третейського суду відмовив у поновленні строку на подання заяви про відвід третейського судді без зазначення підстав для такої відмови шляхом винесення резолюції на титульній сторінці самої заяви, а не постановлення вмотивованої ухвали про прийняття або відмову у прийнятті відводу судді, що в подальшому і стало підставою для скасування рішення

третейського суду з огляду на невідповідність складу третейського суду вимогам закону у зв'язку з недотриманням вимог законодавства головою третейського суду.

Проте колегія суддів КГС ВС не погодилася з таким висновком Північного апеляційного господарського суду, оскільки ні Закон, ні Регламент Постійно діючого третейського суду при Всеукраїнській громадській організації "Союз інвесторів України" не містить імперативної норми щодо необхідності дотримання певної процесуальної форми вирішення питання про поновлення строку на подання заяви про відвід та щодо змісту такої відмови.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.07.2020 у справі № 873/34/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90309294>.

Ані у статті 51 Закону, ані у статті 350 ГПК України не передбачено такої підстави для оскарження та скасування рішення третейського суду як неповідомлення належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду, оскільки зазначені положення визначають такою підставою вирішення третейським судом питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Якщо з матеріалів справи вбачається, що особа була учасником третейського розгляду, а також стороною договору, з якого виник спір, та, відповідно, третейського застереження, то положення названих норм до спірних правовідносин не застосовуються

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ТОВ "Біграйз-СВ" на ухвалу Західного апеляційного господарського суду від 02.07.2020 у справі за позовом ТОВ "Полетехніка" до ТОВ "Біграйз-СВ" про стягнення 254 313,60 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 05.05.2020 у справі № 21/2020 позов ТОВ "Полетехніка" задоволено, стягнуто з ТОВ "Біграйз-СВ" на користь ТОВ "Полетехніка" 257 156,74 грн, з яких 147 296,15 грн – основний борг, 24 768,28 грн – пеня, 61 459,20 грн – штраф, 2 711,79 грн – три проценти річних, 18 078,18 грн – товарний кредит, 2 843,14 грн – третейські витрати.

Ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 02.07.2020 відмовлено ТОВ "Біграйз-СВ" у задоволенні заяви про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" від 05.05.2020 у справі № 21/2020, зазначене рішення залишено без змін.

Не погоджуючись з вказаною ухвалою, ТОВ "Біграйз-СВ" подало апеляційну скаргу до КГС ВС.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Як убачається з матеріалів справи, ТОВ "Біграйз-СВ" в апеляційній скарзі стверджувало, що у зв'язку з неповідомленням його третейським судом про розгляд справи № 21/2020 рішенням від 05.05.2020 було вирішено питання про права та обов'язки особи (ТОВ "Біграйз-СВ"), яка не брала участі у справі, що є підставою для скасування

зазначеного рішення відповідно до положень пункту 5 частини другої статті 350 ГПК України та пункту 5 частини третьої статті 51 Закону.

КГС ВС встановив, що приписами статті 51 Закону і статті 350 ГПК України не передбачено такої підстави для оскарження та скасування рішення третейського суду як неповідомлення належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду. Пункт 5 частини третьої статті 51 Закону та пункт 5 частини другої статті 350 ГПК України визначають такою підставою вирішення третейським судом питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Склад учасників третейського розгляду визначено статтею 34 Закону, відповідно до частини першої якої учасниками третейського розгляду є сторони та їх представники.

КГС ВС звернув увагу на те, що з матеріалів третейської справи № 21/2020 вбачається, що ТОВ "Біграйз-СВ" (відповідач) та ТОВ "Полетехніка" (позивач) були учасниками цієї справи, а тому положення пункту 5 частини другої статті 350 ГПК України та пункту 5 частини третьої статті 51 Закону до спірних правовідносин не застосовуються.

Аналогічні висновки викладені у постановах ВС від 03.09.2019 у справі № 876/16/19 та від 07.04.2020 у справі № 873/5/20.

Тож, доводи ТОВ "Біграйз-СВ" про вирішення третейським судом питання про права та обов'язки особи, яка не брала участі у справі, не знайшли свого підтвердження, а тому були відхилені ВС.

КГС ВС також визнав безпідставними доводи скаржника про неналежне повідомлення його про розгляд справи у третейському суді, а отже, і про порушення права на "доступ до суду".

Так, Західним апеляційним господарським судом було встановлено, що ТОВ "Біграйз-СВ" належним чином було повідомлено про розгляд справи третейським судом, що підтверджується рекомендованими повідомленнями про вручення поштових відправлень. Зокрема, ухвали третейського суду від 20.03.2020 про порушення провадження у справі та від 14.04.2020 про відкладення розгляду були вручені представнику ТОВ "Біграйз-СВ" 25.03.2020 і 22.04.2020 про що відповідно свідчать розписки про одержання;

Рішення третейського суду від 05.05.2020 було вручено представнику ТОВ "Біграйз-СВ" 13.05.2020, про що свідчить розписка про одержання.

Колегія суддів зауважила, що відповідно до статей 15, 39 Закону обмін документами та письмовими матеріалами між сторонами, а також між сторонами і третейським судом чи третейськими суддями здійснюється у порядку, погодженому сторонами, і за вказаними ними адресами. У постійно діючому третейському суді порядок обміну документами та письмовими матеріалами визначається регламентом третейського суду. Сторонам має бути направлено повідомлення про день, час та місце проведення засідання третейського суду не пізніше ніж за 10 днів до такого засідання. Повідомлення направляється або вручається в порядку, визначеному статтею 15 Закону.

Згідно зі статтею 74 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга" третейський суд направляє сторонам повідомлення про день, час та місце проведення засідання третейського суду не пізніше ніж за 10 днів до такого засідання. Повідомлення направляється за останнім відомим місцем проживання фізичної особи

чи за юридичною адресою або місцезнаходженням юридичної особи рекомендованим листом з повідомленням про вручення та вважається отриманими в день такої доставки, навіть якщо на цей час одержувач за цією адресою не знаходиться чи не проживає, а про зміну своєї адреси ним не було повідомлено іншу сторону належним чином.

Як свідчать матеріали справи, ТОВ "Біграйз-СВ" неодноразово було повідомлено про розгляд справи третейським судом за юридичною адресою; ухвали суду були отримані представником скаржника, що підтверджено розписками про одержання поштового відправлення. Отже, третейським судом було дотримано і вимоги Закону, і положення Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Правова Ліга".

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.08.2020 у справі № 870/56/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91067783>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 30.09.2020 у справі № 873/41/20, від 30.09.2020 у справі № 873/64/20, від 19.01.2021 у справі № 873/113/20, від 21.01.2021 у справі № 873/81/20, від 11.02.2021 у справі № 875/3000/20.

Приписами частини шостої статті 56 Закону, статті 355 ГПК України не передбачено такої підстави для відмови у задоволенні заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду як неповідомлення третейським судом належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду.

Пункт 9 частини шостої статті 56 Закону та пункт 9 частини першої статті 355 ГПК України визначають підставою для такої відмови вирішення третейським судом питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Якщо з матеріалів справи вбачається, що особа була учасником третейського розгляду, а також стороною договору, з якого виник спір, та, відповідно, третейського застереження, то положення зазначених норм до спірних правовідносин не застосовуються.

КС ВС розглянув апеляційну скаргу ПП "Вітал" на ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 14.12.2020 за заявою ТОВ "БаДМ" про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду, спеціально створеного для розгляду конкретного спору від 20.11.2020 у третейській справі за позовом ТОВ "БаДМ" до ПП "Вітал" про стягнення дебіторської заборгованості та штрафних санкцій, і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням третейського суду, спеціально створеного для розгляду конкретного спору від 20.11.2020, позов ТОВ "БаДМ" було задоволено повністю: стягнуто з ПП "Вітал" на користь ТОВ "БаДМ" суму основної заборгованості за договором поставки № 00638 від 23.11.2015 в розмірі 562 892, 86 грн та 30 % штрафу в сумі 443 094, 02 грн. У частині стягнення з ПП "Вітал" на користь ТОВ "БаДМ" суми основного боргу в розмірі 1 245 000, 00 грн – відмовлено. Стягнуто з ПП "Вітал" на користь ТОВ "БаДМ" судові витрати у справі в сумі 1 340, 73 грн.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 14.12.2020 заяву ТОВ "БаДМ" про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення

третейського суду від 20.11.2020 задоволено частково, видано наказ на примусове виконання рішення третейського суду, стягнуто з ПП "Вітал" на користь ТОВ "БаДМ" витрати зі сплати судового збору за подання заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду в сумі 1 051 грн.

Не погоджуючись з ухвалою апеляційного господарського суду, ПП "Вітал" звернулося з апеляційною скаргою до КГС ВС з вимогою скасувати її та постановити нову ухвалу, якою в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду відмовити.

Обґрунтовуючи наявність підстав для апеляційного оскарження відповідач посилався на те, що судом першої інстанції в оскаржуваній ухвалі неповно з'ясовано обставини, зокрема, що ПП "Вітал" не отримувало жодного повідомлення про день, час та місце проведення засідання третейського суду, тобто належним чином не було повідомлено про розгляд справи.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Колегія суддів відхилила аргументи апеляційної скарги ПП "Вітал" та зауважила, що приписами частини шостої статті 56 Закону і статті 355 ГПК України не передбачено такої підстави для відмови в задоволенні заяви про видачу виконавчого документа на примусове виконання рішення третейського суду як неповідомлення третейським судом належним чином особи, яка брала участь у справі, про місце та час третейського розгляду.

Пункт 9 частини шостої статті 56 Закону та пункт 9 частини першої статті 355 ГПК України визначають підставою для такої відмови вирішення третейським судом питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Однак ПП "Вітал" (відповідач) було учасником третейської справи за позовом ТОВ "БаДМ" про стягнення заборгованості, тому положення зазначених норм права до спірних правовідносин не застосовуються (аналогічна правова позиція викладена у постановках ВС від 05.05.2020 у справі № 873/111/19, від 27.05.2020 у справі № 876/1/20).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.02.2021 у справі № 876/80/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95567094>.

Перелік підстав, з яких може бути оскаржене та скасоване рішення третейського суду, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 15.06.2020 у справі за заявою ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 24.02.2020 у третейській справі № 06/01-2020 за позовом ТОВ "ЛНЗ" до ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" про стягнення боргу і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 24.02.2020 у справі № 06/01-2020 позов ТОВ "ЛНЗ" задоволено повністю.

Стягнуто з ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" на користь ТОВ "ЛНЗ" кошти у сумі 635 976,94 грн та витрати на сплату третейського збору в розмірі 7 359,77 грн.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 15.06.2020 відмовлено в задоволенні заяви ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" про скасування рішення третейського суду від 24.02.2020, зазначене рішення залишено без змін.

Не погоджуючись з ухвалою, ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" подало апеляційну скаргу до КГС ВС.

На обґрунтування доводів апеляційної скарги було зазначено про те, що підстав для стягнення заборгованості за рішенням третейського суду не було, оскільки директор ПП "Новозаводські аграрні інвестиції" не був наділений повноваженнями на укладення договору поставки з ТОВ "ЛНЗ", а отже, цей договір був недійсним за законом, проте апеляційний господарський суд належної оцінки запереченням відповідача проти позову не надав.

ОЦІНКА СУДУ

КСГ ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Частинами третьою, четвертою статті 349 ГПК України передбачено, що при розгляді справи в судовому засіданні суд встановлює наявність або відсутність підстав для скасування рішення третейського суду. Суд не обмежений доводами заяви про скасування рішення третейського суду, якщо під час розгляду справи буде встановлено підстави для скасування рішення третейського суду, визначені статтею 350 цього Кодексу.

Виключний перелік підстав для скасування рішення третейського суду визначений частиною третьою статті 51 Закону та статтею 350 ГПК України У зв'язку з цим заявнику при зверненні до компетентного суду з відповідною заявою необхідно довести їх наявність.

Згідно із частиною першою статті 350 ГПК України рішення третейського суду може бути скасовано лише у випадках, передбачених цією статтею.

Рішення третейського суду може бути скасовано у разі, якщо: 1) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 2) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди; 3) третейську угоду визнано судом недійсною; 4) склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону; 5) третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі (частина друга статті 350 ГПК України).

Аналогічні положення містяться також і у статті 51 Закону.

Перелік підстав, з яких може бути оскаржене та скасоване рішення третейського суду, є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає.

У пункті 10.2 договору сторонами було укладене третейське застереження, відповідно до якого на вимогу будь-якої із сторін спір за цим договором може бути переданий на вирішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник". Сторони домовилися, що норми зазначеного пункту Договору

є третейською угодою у вигляді третейського застереження і вони погоджують передачу будь-якого спору, що може виникнути по даному Договору або в зв'язку з ним, на розгляд третейського суду за бажанням будь-якої із сторін.

Отже, умовами пункту 10.2 договору сторони погодили третейське застереження, предметом якого є вирішення будь-якого спору, пов'язаного з цим договором поставки.

ПП "Новозаводські аграрні інвестиції", звертаючись із заявою про скасування рішення третейського суду, відповідно до якого з відповідача стягнуто на користь позивача заборгованість за договором поставки, посилялося на недійсність цього договору з огляду на відсутність у директора відповідача Горецького І. М. повноважень на його укладення з ТОВ "ЛНЗ".

Північним апеляційним господарським судом в ухвалі від 15.06.2020 враховано, що на час розгляду заяви відповідача третейську угоду, закріплену в пункті 10.2 договору, не визнано судом недійсною, рішення третейського суду прийнято у спорі, передбаченому третейською угодою, а також цим рішенням не вирішувалися питання, які виходять за межі третейської угоди. Крім того, апеляційним господарським судом взято до уваги, що справа, у якій прийнято рішення третейського суду, підвідомча третейському суду відповідно до закону, склад третейського суду, яким прийнято рішення, відповідав вимогам закону, а рішення третейського суду було прийнято щодо прав та обов'язків саме заявника, а не будь-якої особи, яка не брала участі у цій справі.

КГС ВС погодився з такими висновками Північного апеляційного господарського суду, оскільки, на думку колегії суддів, вони узгоджувалися з нормами чинного законодавства та встановленими обставинами справи.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.10.2020 у справі № 873/51/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92439965>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 30.09.2020 у справі № 873/41/20, від 20.08.2020 у справі № 870/56/20, від 17.09.2020 у справі № 873/58/20, від 30.09.2020 у справі № 873/64/20, від 28.10.2020 у справі № 870/39/20, від 11.11.2020 у справі № 873/71/20, від 25.11.2020 у справі № 876/26/20, від 26.11.2020 у справі № 873/90/20, від 02.12.2020 у справі № 875/1963/20, від 19.01.2021 у справі № 873/113/20, від 19.01.2021 у справі № 875/1964/20, від 20.01.2021 у справі № 05-11/19-02, від 26.01.2021 у справі № 873/115/20, від 11.02.2021 у справі № 875/3000/20.

Установлення обставин укладення третейської угоди, її дійсності та змісту передуює розгляду господарським судом вимог про скасування рішення третейського суду, а також вирішенню питання про наявність підстав для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу АТ КБ "Приватбанк" на ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 14.09.2020 у справі за позовом АТ КБ "Приватбанк" до ФОП Кулай Л. Є. про стягнення 67 214,34 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 21.10.2019 у справі № 81/2019 з ФОП Кулай Л. Є. стягнуто на користь АТ КБ "Приватбанк" заборгованість за договором б/н від 26.06.2012 у розмірі 67 214,34 грн.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 14.09.2020 у задоволенні заяви АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду від 21.10.2019 про стягнення 67 214,34 грн відмовлено.

Апеляційний господарський суд виходив з того, що сторони не погодили у письмовому вигляді третейське застереження в порядку, передбаченому Законом, що за змістом частини першої статті 5 Закону є обов'язковою умовою для передачі спору на розгляд третейського суду.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням, АТ КБ «Приватбанк» подав до КГС ВС апеляційну скаргу, в якій просив ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 14.09.2020 скасувати та постановити нову, якою заяву АТ КБ "Приватбанк" задовольнити в повному обсязі.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а рішення апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Згідно із частиною першою статті 355 ГПК України суд відмовляє у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду, якщо:

- 1) на день ухвалення рішення за заявою про видачу наказу рішення третейського суду скасовано судом;
- 2) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону;
- 3) пропущений встановлений строк для звернення за видачею наказу, а причини його пропуску не визнані господарським судом поважними;
- 4) рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, або цим рішенням вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди. Якщо рішенням третейського суду вирішені питання, які виходять за межі третейської угоди, то скасовано може бути лише ту частину рішення, що стосується питань, які виходять за межі третейської угоди;
- 5) третейська угода визнана недійсною;
- 6) склад третейського суду, яким прийнято рішення, не відповідав вимогам закону;
- 7) рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, не передбачені законом;
- 8) постійно діючий третейський суд не надав на вимогу господарського суду відповідну справу;
- 9) третейський суд вирішив питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у справі.

Подібним чином врегульовано зазначене питання і у частині шостій статті 56 Закону.

Аналіз наведених приписів дає змогу дійти для висновку, що з'ясування відсутності або наявності підстав для відмови у задоволенні заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду здійснюється господарським судом, зокрема і на підставі третейської угоди, обов'язок подання якої одночасно із зазначеною заявою передбачений пунктом 2 частини четвертої статті 353 ГПК України.

Отже, встановлення обставин укладення третейської угоди, її дійсності та змісту у необхідних обсягах передуює вирішенню господарським судом питання про скасування

рішення третейського суду, та наявність підстав для відмови у видачі наказу на примусове виконання рішення третейського суду відповідно до статті 355 ГПК України, статті 56 Закону.

Як правильно встановив суд першої інстанції, матеріали справи не містять підтверджень, що відповідач, підписуючи заяву про відкриття поточного рахунку, в якій є положення про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг АТ КБ «Приватбанк», ознайомився і погодився саме з витягом з цих Умов та правил, який був наданий до суду позивачем, і на час укладення договору від 26.06.2012 у зазначеному документі наведено саме ці умови, а не інші, зокрема, й щодо третейського застереження.

Колегія суддів зазначила, що Умови та правила надання банківських послуг, що розміщені на офіційному сайті позивача (www.privatbank.ua), належним доказом бути не можуть, оскільки цей доказ повністю залежить від волевиявлення і дій однієї сторони (банку), яка може вносити і вносить відповідні зміни в умови та правила споживчого кредитування.

Наведене узгоджується з правовою позицією ВП ВС, викладеною в постанові від 03.07.2019 у справі № 342/180/17, та установленою практикою ВС, сформульованою у постановях від 25.09.2019 у справі № 704/1023/16-ц, від 02.10.2019 у справі № 322/1220/16, від 03.12.2019 у справі № 876/42/19, від 13.08.2020 у справі № 876/68/19, від 22.10.2020 у справі № 876/46/20, від 04.11.2020 у справі № 876/49/20.

При цьому КГС ВС наголошує, що ВП ВС у постанові від 03.07.2019 у справі № 342/180/17 відступила від правового висновку Верховного Суду України, викладеного в постанові від 24.09.2014 (провадження № 6-144цс14), щодо форми кредитного договору, зазначивши, що підписання анкети-заяви про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг не може вважатися договором приєднання.

Ураховуючи наведені положення законодавства, висновки ВП ВС та обставини цієї справи, колегія суддів КГС ВС погодилася з висновком Центрального апеляційного господарського суду про відсутність підстав вважати, що сторони уклали третейську угоду, зокрема у формі третейського застереження, оскільки наданий позивачем витяг з Умов та правил надання банківських послуг не був підписаний відповідачем, а заява відповідача на відкриття рахунку та анкета про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг від 23.06.2012 третейського застереження або посилання на третейську угоду не містила.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.11.2020 у справі № 876/32/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93006005>.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові КГС ВС від 22.10.2020 у справі № 876/46/20.

Прийняття третейським судом рішення у спорі, який не передбачений третейською угодою (виходить за її межі), свідчить про відсутність досягнутої згоди її сторін на втручання такого суду у відносини, що існують між ними, і відповідно до пункту 2 частини третьої статті 51 Закону, пункту 2 частини другої статті 350 ГПК України є безумовною підставою для скасування такого рішення господарським судом

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 22.09.2020 у справі за заявою ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.06.2020 у третейській справі № 01-09/20 та за заявою ФОП Шамрай Л. О. про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.06.2020 у третейській справі № 01-09/20 за позовом ФОП Шамрай Л. О. до ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" про стягнення заборгованості і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" від 26.06.2020 у третейській справі № 01-09/20 позов ФОП Шамрай Л. О. задоволено, стягнуто з ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" на користь ФОП Шамрай Л. О. 601 002,79 грн заборгованості та 9 016,00 грн третейського збору.

У липні 2020 року ФОП Шамрай Л. О. звернулася до Північного апеляційного господарського суду із заявою про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду від 26.06.2020.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 04.08.2020 заяву ФОП Шамрай Л. О. прийнято до розгляду, який та призначено на 18.08.2020.

17.08.2020 до Північного апеляційного господарського суду надійшла заява ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" про скасування рішення третейського суду від 26.06.2020.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 25.08.2020 прийнято заяву ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" до розгляду, який призначено на 10.09.2020.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 10.09.2020 об'єднано провадження з розгляду заяви ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" про скасування рішення третейського суду від 26.06.2020 (справа № 873/97/20) з провадженням з розгляду заяви ФОП Шамрай Л. О. про видачу наказу на примусове виконання цього рішення третейського суду (справа № 873/89/20).

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 29.09.2020 відмовлено ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" у задоволенні заяви про скасування рішення третейського суду від 26.06.2020, заяву ФОП Шамрай Л. О. про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду задоволено.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням, ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргою, в якій просило суд оскаржувану ухвалу скасувати та ухвалити нове рішення, яким рішення третейського суду скасувати повністю та відмовити у видачі наказу на його примусове виконання.

Обґрунтовуючи доводи апеляційної скарги, скаржник, зокрема, зазначав про те, що рішення третейського суду прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою, позаяк розписки, надані позивачем для обґрунтування вимог, не містили третейського застереження або посилання на договори оренди, в яких би воно було.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, задовольняючи апеляційну скаргу, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та задовольняючи заяву про скасування рішення третейського суду, зазначив таке.

Частиною другою статті 35 Закону до елементів, які мають зазначатися у позовній заяві, що подається до третейського суду, зокрема, віднесено посилання на наявність третейської угоди між сторонами та докази її укладення, обставини, якими обґрунтовані позовні вимоги (підстави позову), докази, що їх підтверджують, розрахунок вимог.

Підставами позову в цій справі позивачем визначено обставини переплати на користь відповідача орендних платежів за договорами оренди від 06.05.2014 № 1 та від 17.05.2014 № 2.

Вимоги позивача, за його твердженням, обґрунтовані переплатою ним за договорами оренди на користь ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" 601 002,79 грн орендної плати, факт якої, на думку позивача, підтверджувався розписками директора ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" про отримання від позивача готівкових коштів за оренду та виписками з банківського рахунку. Крім того, як стверджував позивач, стан розрахунків між сторонами відображено в актах звіряння розрахунків.

КГС ВС встановив, що в пункті 8.3 договору оренди сторонами було укладене третейське застереження, згідно з яким сторони дійшли згоди, що будь-який спір, що виникає у зв'язку з цим договором, в тому числі пов'язаний з його укладенням, зміною, розірванням, невиконанням, дійсністю, недійсністю, підлягає розгляду в Постійно діючому третейському суді при Асоціації "Господарський арбітраж" (40030, м. Суми, вул. Перекопська, 13) відповідно до його регламенту та Закону.

Отже, умовами пункту 8.3 договору оренди сторони погодили третейське застереження, предметом якого є вирішення будь-яких спорів, що виникають у зв'язку з їх укладенням, зміною, розірванням, невиконанням, дійсністю, недійсністю (маються на увазі договори оренди від 06.05.2014 № 1 та від 17.05.2014 № 2).

Утім, надані позивачем на підтвердження переплати за договорами оренди розписки, виписки з банківського рахунку та акти звіряння розрахунків, не містили посилання на укладені між сторонами договори оренди, у пунктах 8.3 яких викладено третейське застереження.

Як убачається зі змісту долучених позивачем розписок, ОСОБА_1, директор ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка", діючи на підставі статуту, підтверджував отримання від ФОП Шамрай Л. О. коштів у рахунок орендної плати.

Будь-яких реквізитів, які дозволяли б визначити, що отримані ТОВ "Фармацевтичне підприємство "Арніка" від Шамрай Л. О. кошти за цими розписками є саме орендною платою за договорами оренди від 06.05.2014 № 1 та від 17.05.2014 № 2, вони не містили.

Такої ж інформації не мали акти звіряння розрахунків, в яких дати внесення безготівкових коштів не збігалися з датами долучених позивачем розписок.

Аналогічне стосувалося виписок за рахунками, які підтверджували перерахування коштів, однак не давали змоги з'ясувати правову підставу їх перерахування.

Водночас доказів визнання договорів оренди з третейським застереженням недійсними матеріали справи також не містили. Іншого до суду надано не було.

КГС ВС дійшов висновку, що докази, долучені позивачем на підтвердження обставин переплати за договорами оренди, не давали змоги визначити заявлену ним до стягнення з відповідача суму коштів у розмірі 601 002,79 грн як таку, що була сплачена в рахунок орендної плати за договорами оренди, а отже, зазначена переплата не охоплювалася змістом погодженого сторонами у пунктах 8.3 Договорів оренди третейського застереження.

На підтвердження цього висновку також свідчить пункт 4.3 договору оренди, в якому сторони погодили безготівковий порядок сплати орендної плати орендарем, визначивши, що орендна плата сплачується в безготівковому порядку на розрахунковий рахунок орендодавця не пізніше п'ятнадцятого числа кожного місяця користування.

Однак розглядаючи спір, Постійно діючий третейський суд при Асоціації "Господарський арбітраж" наведені обставини залишив поза увагою та не здійснив належного дослідження, зокрема, змісту та суті погодженого пунктах 8.3 договорів оренди третейського застереження, предметом якого є вирішення будь-яких спорів, виникнення яких обумовлено та пов'язано з договорами оренди від 06.05.2014 № 1 та від 17.05.2014 № 2.

Отже, КГС ВС дійшов висновку, що рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Господарський арбітраж" прийнято у спорі, не передбаченому третейською угодою.

Прийняття третейським судом рішення у спорі, який не передбачений третейською угодою (виходить за її межі), свідчить про відсутність досягнутої правовим шляхом згоди її сторін на втручання такого суду у відносини, що існують між ними, і відповідно до пункту 2 частини третьої статті 51 Закону, пункту 2 частини другої статті 350 ГПК України є безумовною підставою для скасування такого рішення судом.

Близькі за змістом висновки викладені у постановах ВС від 17.12.2019 у справі № 873/50/19, від 02.12.2020 у справі № 875/1963/20.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.02.2021 у справі № 873/89/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95203292>.

4. Окремі питання застосування норм Закону України "Про третейські суди"

Якщо витяг з Умов та правил надання банківських послуг не підписаний відповідачем, а заява відповідача на відкриття рахунку та анкета про приєднання до цих Умов та правил не містять ані третейського застереження, ані посилання на третейську угоду, підстав вважати, що сторони уклали третейську угоду, зокрема у формі третейського застереження, немає

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ФОП Білоус І. А. на ухвалу Центрального апеляційного господарського суду від 16.12.2019 у справі за заявою АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 02.07.2019 за позовом АТ КБ "Приватбанк" до ФОП Білоус І. А. про стягнення заборгованості у сумі 17 646,22 грн і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 02.07.2019 позовні вимоги задоволено в повному обсязі. Стягнуто з ФОП Білоус І. А. на користь АТ КБ "Приватбанк" 13 651,68 грн – заборгованості за кредитом, 2 086,43 грн – заборгованості за процентами за користування кредитом, 1 908,11 грн – пені, 1 360,00 грн – судових витрат, пов'язаних з вирішенням спору третейським судом.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду від 16.12.2019 задоволено заяву АТ КБ "Приватбанк" про видачу наказу на примусове виконання рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Дніпровський банківський союз" від 02.07.2019.

Не погоджуючись з ухвалою, ФОП Білоус І. А. подала до КГС ВС апеляційну скаргу з вимогою ухвалу апеляційного господарського суду скасувати і прийняти нове рішення про відмову в задоволенні заяви.

Обґрунтовуючи свою скаргу, скаржник посилався на пункт 14 статті 6 Закону, доводячи, що відповідач у даній справі був споживачем послуг банку, а отже, справа не була підсудна/не могла розглядатися третейськими судами, крім того скаржник зазначав, що долучений до заяви витяг з Умов та правил надання банківських послуг не містив пункту 1.1.7.29, в якому, на думку заявника, було викладено третейське застереження, як і не містив доказів підписання його відповідачем, що унеможливлювало встановлення факту погодження відповідачем третейського застереження, тобто укладення третейської угоди.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, задовольняючи апеляційну скаргу, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та приймаючи нове рішення про відмову в задоволенні заяви про видачу судового наказу на примусове виконання рішення третейського суду, зазначив таке.

Відповідно до пункту 14 частини першої статті 6 Закону третейські суди в порядку, передбаченому цим Законом, можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських правовідносин, за винятком справ у спорах щодо захисту прав споживачів, у тому числі споживачів послуг банку (кредитної спілки).

Споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника (пункт 22 стаття 1 Закону України "Про захист прав споживачів").

Якщо договір, у тому числі кредитний, укладений на задоволення особистих потреб фізичної особи і не пов'язаний з підприємницькою діяльністю такої фізичної особи чи виконанням ним обов'язків як найманим працівником, такий договір є споживчим і наявність судового спору щодо цього договору не впливає на його характер як споживчого. Отже, сам спір у будь-якому випадку стосується прав сторони договору, як споживача, а вирішення такого спору, незалежно від його ініціатора, має ґрунтуватися та враховувати вимоги Закону України "Про захист прав споживачів".

Подібна правова позиція викладена у постанові ВП ВС від 12.12.2018 у справі № 755/11648/15-ц.

Водночас КГС ВС зазначив, що спірний договір не є договором споживчого кредиту, оскільки Білоус І. А. було укладено договір з банком саме як фізичною особою-підприємцем, видом діяльності якої є роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах, тобто метою було забезпечення підприємницької діяльності скаржника, зокрема обслуговування його банківського рахунку.

З матеріалів справи вбачається, що Центральний апеляційний господарський суд, постановляючи ухвалу про задоволення заяви про видачу наказу на примусове виконання рішення третейського суду, виходив з того, що третейське застереження містилося у пункті 1.1.7.29 Умов та правил надання банківських послуг; третейське застереження не було визнано недійсним; склад третейського суду відповідав вимогам закону; рішення третейського суду не містило способів захисту прав і охоронюваних законом інтересів, не передбачених законом; питання про права та обов'язки третіх осіб третейським судом вирішено не було.

КГС ВС звернув увагу на те, що матеріали справи не містять підтверджень, що саме цей витяг з Умов та правил надання банківських послуг відповідач розумів, ознайомився і погодився з ними, підписуючи заяву-анкету про приєднання до Умов та правил надання банківських послуг АТ КБ "Приватбанк", і у названому документі взагалі наведено умови, зокрема, щодо третейського застереження.

Крім того, роздруковка зазначених Умов та правил із сайту позивача не могла бути належним доказом, оскільки цей доказ повністю залежить від волевиявлення і дій однієї сторони (банку), яка може вносити відповідні зміни до Умов та правил надання банківських послуг", що підтверджено й у постанові Верховного Суду України від 11.03.2015 у справі № 6-16цс15, постановою ВС від 25.09.2019 у справі № 704/1023/16-ц, від 02.10.2019 у справі № 322/1220/16 та постанові ВП ВС від 03.07.2019 у справі № 342/180/17.

Судова колегія вважала, що у цьому випадку також неможливо застосувати до спірних правовідносин положення частини першої статті 634 ЦК України, згідно з якими договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому, оскільки Умови та правила надання банківських послуг, розміщені на офіційному сайті позивача (www.privatbank.ua),

неодноразово ним змінювалися, тобто позивач міг додати до позовної заяви витяг з Умов та правил надання банківських послуг у будь-якій редакції, яка найбільш сприятлива для задоволення позову.

За відсутності підтверджень про конкретні запропоновані відповідачу Умови та правила банківських послуг КГС ВС визнав, що вони не можуть розцінюватися як стандартна (типова) форма, встановлена до правовідносин між сторонами.

Судова колегія зазначила, що витяг з Умов та правил надання банківських послуг, який міститься у матеріалах справи, відповідачем в частині погодження третейського застереження не визнавався і на ньому не було підпису, а тому такий документ не можна було розцінювати як частину договору про відкриття поточного рахунку, укладеного між сторонами шляхом підписання заяви. У зв'язку з цим були відсутні підстави стверджувати, що сторони погодили у письмовому вигляді третейське застереження в порядку, передбаченому Законом, а за змістом частини першої статті 5 цього Закону є обов'язковою умовою для передачі на розгляд третейського суду спору, який виникає з цивільних чи господарських правовідносин.

Подібна правова позиція викладена у постанові ВП ВС від 03.07.2019 у справі № 342/180/17, постановою ВС від 16.10.2019 у справі № 591/4633/16-ц та від 18.12.2019 у справі № 205/2825/18.

З огляду на викладене, КГС ВС зробив висновок, що ця справа не підвідома третейському суду.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.08.2020 у справі № 876/68/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91049662>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановою КГС ВС від 22.10.2020 у справі № 876/46/20, від 04.11.2020 у справі № 876/49/20, від 18.11.2020 у справі № 876/51/20, від 18.11.2020 у справі № 876/32/20, від 17.02.2021 у справі № 876/72/20.

Предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та передбачені третейською угодою. Припинення дії договору не припиняє зобов'язання сторін, а відповідні спори, розбіжності, вимоги або претензії, що виникають на підставі зазначеного договору, підлягають розгляду у відповідному третейському суді

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ФГ "П'ятигірське" на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 29.07.2020 за заявою ФГ "П'ятигірське" про скасування рішення Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 07.04.2020 у третейській справі № 06/11-2020 за позовом ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" до ФГ "П'ятигірське" про стягнення боргу і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" від 07.04.2020 у третейській справі № 06/11-2020 позов ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" до ФГ "П'ятигірське" про стягнення боргу задоволено. Стягнуто з ФГ "П'ятигірське" на користь ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" кошти у розмірі

12 528 774,70 грн, з яких: 11 006 957,05 грн – заборгованість за товар, отриманий за договором, 501 097,26 грн – пеня за порушення строків виконання грошових зобов'язань за договором, 1 020 720,39 грн – проценти річних. Стягнуто з ФГ "П'ятигірське" на користь ПрАТ "Лебединський насіннєвий завод" третейський збір у розмірі 64 643,87 грн.

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 29.07.2020 у задоволенні заяви ФГ "П'ятигірське" про скасування рішення третейського суду від 07.04.2020 відмовлено, рішення третейського суду залишено без змін.

Не погоджуючись з прийнятим судовим рішенням, ФГ "П'ятигірське" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргою.

Скарга була мотивована тим, що дія договору поставки, у тому числі третейської угоди, закінчилася 31.12.2019, а отже, була відсутня угода про передачу спору на розгляд третейського суду і тому третейський суд не мав компетенції для розгляду зазначеної справи.

ОЦІНКА СУДУ

КСГ ВС, залишаючи апеляційну скаргу без задоволення, а ухвалу апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Як убачається з матеріалів справи та встановлено апеляційним господарським судом, пунктом 10.2 договору поставки №Д-ВА-19-00130 від 31.10.2018 сторони погодили, що на вимогу будь-якої зі сторін спір за цим договором може бути переданий на вирішення до Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник". Сторони домовилися, що норми названого пункту договору є третейською угодою у вигляді третейського застереження і вони погоджують передачу будь-якого спору, що може виникнути за цим договором або у зв'язку з ним, на розгляд третейського суду за бажанням будь-якої зі сторін. Сторони погодилися з тим, що в процесі розгляду і вирішення спору буде застосовуватися Регламент Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник", а розгляд спорів буде здійснюватися одноособово суддею Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник" Стадником П. В., а за відсутності можливості розгляду спору зазначеним суддею – будь-яким суддею Черкаського обласного постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник", призначеним його головою.

Отже, КГС ВС встановив, що сторони уклали третейську угоду у формі третейського застереження в договорі про передачу будь-якого спору, що виникне на підставі зазначеного договору, на розгляд Черкаського обласного Постійно діючого третейського суду при Корпорації "Радник".

Водночас, на думку відповідача, позивач звернувся до третейського суду в березні 2020 року поза межами дії договору в частині третейського застереження, оскільки строк дії договору закінчився 31.12.2019.

Однак згідно з пунктом 12.1 зазначеного договору цей договір набирає чинності з моменту його укладення сторонами, дата якого зазначена в преамбулі договору (31.10.2018), та діє до 31.12.2019, а в частині невиконаних зобов'язань, що виникли протягом дії цього договору, до повного їх виконання сторонами.

ВС звернув увагу на те, що відповідно до положень статті 629 ЦК України договір є обов'язковим для виконання сторонами.

За загальним правилом зобов'язання припиняється на підставах, встановлених договором або законом (стаття 598 ЦК України, стаття 202 ГК України). Перелік цих підстав наведено у статтях 599–601, 604–609 ЦК України.

Системний аналіз зазначених норм дав змогу КГС ВС дійти висновку, що закон не передбачає такої підстави для припинення зобов'язання, яке лишилося невиконаним, як закінчення строку дії договору. Аналогічна правова позиція висловлена ВС у постанові від 19.05.2020 у справі № 910/9167/19.

У частині третій статті 22 ГПК України визначено, що будь-які неточності в тексті угоди про передачу спору на вирішення до третейського суду, міжнародного комерційного арбітражу та (або) сумніви щодо її дійсності, чинності та виконуваності повинні тлумачитися судом на користь її дійсності, чинності та виконуваності.

ВП ВС у постанові від 28.08.2018 у справі № 906/493/16 дійшла висновку про те, що господарський суд має тлумачити будь-які неточності в тексті арбітражної угоди та розглядати сумніви щодо її дійсності, чинності та виконуваності на користь її дійсності, чинності та виконуваності, забезпечуючи принцип автономності арбітражної угоди.

КГС ВС зазначив, що предметом третейської угоди може бути не лише спір, який існує на момент укладення такої угоди, а й будь-які спори, які виникатимуть між сторонами договору в майбутньому та передбачені третейською угодою. Аналогічний висновок викладено в постанові ВС від 04.10.2018 у справі № 910/8961/17.

З огляду на це колегія суддів погодилася з висновком апеляційного господарського суду про те, що закінчення строку дії договору не припиняє зобов'язання сторін, а відповідні спори, розбіжності, вимоги або претензії, що виникають на підставі зазначеного договору, підлягають розгляду у відповідному третейському суді.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.09.2020 у справі № 873/58/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91653023>.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові КГС ВС від 30.09.2020 у справі № 873/64/20.

Неповідомлення третейським суддею сторін третейського спору про існування обставин, які можуть свідчити про його особисту чи опосередковану заінтересованість у результаті розгляду справи, ставить під сумнів його об'єктивність та неупередженість, що свідчить про незаконність складу третейського суду, яким було здійснено розгляд спору між сторонами

КГС ВС розглянув апеляційну скаргу ТОВ "Агрітерра" на ухвалу Західного апеляційного господарського суду від 31.08.2020 у справі за заявою ТОВ "Агрітерра" про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" від 02.07.2020 у третейській справі № 383/05.20 за первісним позовом ПП "Автотранском" до ТОВ "Агрітерра" про стягнення заборгованості, 3 % річних та інфляційних втрат за зустрічним позовом ТОВ "Агрітерра" до ПП "Автотранском" про визнання зобов'язання ТОВ "Агрітерра" з оплати послуг ПП "Автотранском" в сумі 473 661,79 грн припиненим у зв'язку з вирахуванням сум заподіяної шкоди (сум втрати вантажів) і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" від 02.07.2020 у справі № 383/05.20 первісний позов задоволено в повному обсязі. Стягнуто з ТОВ "Агрітерра" на користь ПП "Автотранском" 5 500 000,00 грн основного боргу, 34 713,11 грн – 3 % річних, 88 352,00 грн – інфляційних втрат за весь час прострочення та 10 510,00 грн – сплаченого третейського збору за розгляд справи в третейському суді. У задоволенні зустрічного позову відмовлено.

Ухвалою Західного апеляційного господарського суду від 31.08.2020 у задоволенні заяви ТОВ "Агрітерра" про скасування рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" від 02.07.2020 у справі № 383/05.20 було відмовлено, рішення третейського суду залишено без змін.

Не погоджуючись із зазначеним судовим рішенням, ТОВ "Агрітерра" звернулося до КГС ВС з апеляційною скаргою, в якій просило суд оскаржувану ухвалу суду першої інстанції скасувати.

ТОВ "Агрітерра", обґрунтовуючи доводи апеляційної скарги, посилялося, зокрема, на залишення поза увагою суду першої інстанції обставин, що беззаперечно свідчили про невідповідність складу третейського суду вимогам закону, а саме факт представництва суддею третейського суду Демчик О. І. інтересів ПАТ "Концерн Галнафтогаз", яке є засновником ПП "Автотранском" – позивача за первісним позовом. Скаржник вважав, що третейський суддя Демчик О. І. не могла розглядати справу в третейському суді та повинна була заявити самовідвід, оскільки вона була особисто заінтересована у результаті справи та перебувала з представником позивача в особливих стосунках.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, задовольняючи апеляційну скаргу, скасовуючи ухвалу апеляційного господарського суду та задовольняючи заяву про скасування рішення третейського суду, зазначив таке.

Згідно із частинами першою, другою статті 17 Закону формування складу третейського суду в постійно діючому третейському суді здійснюється в порядку, встановленому регламентом третейського суду. Формування складу третейського суду в третейському суді для вирішення конкретного спору здійснюється в порядку, погодженому сторонами.

У пункті 5.2 договору сторонами погоджено, що третейський розгляд здійснюється третейським судом, в складі одного третейського судді, який призначається в порядку, передбаченому Регламентом Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація".

Частиною першою статті 18 Закону визначено, що третейським суддею може бути призначена чи обрана особа, яка прямо чи опосередковано не заінтересована в результаті вирішення спору, а також має визнані сторонами знання, досвід, ділові та моральні якості, необхідні для вирішення спору. Аналогічне положення передбачено пунктом 2 статті 13 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація".

За змістом пункту 1 статті 10 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" третейський розгляд здійснюється

третейським судом у складі третейських суддів (третейського судді), які обираються сторонами або призначаються головою третейського суду або за письмовими дорученнями голови третейського суду його заступником із числа осіб, включених до списку третейських суддів третейського суду, та які прямо чи опосередковано не заінтересовані в результаті вирішення спору, а також мають необхідний досвід, ділові, моральні якості, необхідні для вирішення спору.

Відповідно до частини першої статті 19 Закону третейський суддя не може брати участі у розгляді справи, а після його призначення чи обрання підлягає відводу чи самовідводу, зокрема: якщо він особисто чи опосередковано заінтересований у результаті розгляду справи; у разі виявлення невідповідності третейського судді вимогам, встановленим статтею 18 цього Закону. Таке саме положення містить підпункт "а" пункту 1 статті 14 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація".

Згідно із частиною першою статті 20 Закону в разі звернення до особи за отриманням згоди на обрання чи призначення її третейським суддею у конкретній справі ця особа повинна повідомити про наявність обставин, які є підставами для відводу чи самовідводу відповідно до статті 19 цього Закону.

У пункті 1 статті 15 Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" зазначено, що третейський суддя повинен без зволікання повідомити сторони про підстави його відводу чи самовідводу, зазначені у статті 14 цього Регламенту, що виникли після початку третейського розгляду справи, та заявити про самовідвід.

Отже, нормами Закону та положеннями Регламенту передбачено імперативний обов'язок судді третейського суду заявити самовідвід у разі наявності обставин, які можуть свідчити про його особисту чи опосередковану заінтересованість у результаті розгляду справи.

Як убачається з матеріалів справи, ТОВ "Агрітерра" як аргумент щодо невідповідності складу суду вимогам закону зазначило, що третейський суддя Демчик О. І. та представник ПП "Автотранском" Степанюк Н. Л. за відомостями з Єдиного реєстру адвокатів України є адвокатами одного і того ж самого адвокатського об'єднання – АО "ЛОВЕЙЛС". До того ж діяльність третейського судді Демчик О. І. як адвоката не була припинена.

КГС ВС встановлено, що третейський суддя Демчик О. І. відповідно до інформації, відображеної у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, є засновником АО "ЛОВЕЙЛС", а отже, вона як засновник цього об'єднання отримує дохід від представництва адвокатом Степанюк Н. Л. інтересів ПП "Автотранском" у цій справі.

Касаційним судом також було з'ясовано, що третейський суддя Демчик О. І. раніше була представником ПП "Автотранском" у справі № 813/4313/14, а робоче місце адвоката Демчик О. І. те саме, що і Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація", засновником якої є АО "ЛОВЕЙЛС".

Крім того, було встановлено, що третейський суддя Демчик О. І. раніше брала участь у представництві інтересів ПАТ "Концерн Галнафтогаз", яке є засновником ПП "Автотранском".

З огляду на викладене, КГС ВС зазначив, що на час розгляду спору третейським судом існувала ціла низка факторів, які свідчили про наявність професійних та організаційних зв'язків між суддею третейського суду Демчик О. І., ПП "Автотранском" та представником ПП "Автотранском" – адвокатом Степанюк Н. Л., з урахуванням наявності яких третейський суддя згідно з приписами статей 19, 20 Закону та статті 15 Регламенту зобов'язана була заявити самовідвід.

Неповідомлення третейським суддею сторін третейського спору про існування відповідних обставин та відсутність факту надання ними явної згоди на арбітрування спору суддею третейського суду Демчик О. І. ставлять під обґрунтований сумнів об'єктивність та неупередженість цього судді третейського суду при розгляді спору між сторонами.

КГС ВС зауважив, що склад суду, яким здійснено розгляд третейського спору, за наявності відповідних обставин не може бути визнано таким, що відповідає вимогам статей 16–19 Закону.

З урахуванням наведеного КГС ВС визнав помилковим висновок Західного апеляційного господарського суду щодо відсутності законодавчо визначених підстав для скасування рішення третейського суду та погодився з доводами скаржника щодо незаконності складу третейського суду, яким здійснено розгляд спору між сторонами.

КГС ВС наголосив, що під час розгляду справи суддя повинен бути не тільки реально вільним від будь-якого невідповідного зв'язку, упередженості або впливу, але він повинен бути вільним від цього і в очах розумного спостерігача. Тож для уникнення формування у стороннього спостерігача враження щодо можливої упередженості судді під час розгляду спору третейський суд відповідно до наведених норм Закону та положень Регламенту Постійно діючого третейського суду при Асоціації "Всеукраїнська інвестиційна асоціація" повинен був довести до відома сторін спору інформацію про існування обставин, які можуть свідчити про наявність конфлікту інтересів у справі, та у разі неможливості його урегулювати шляхом розкриття такої інформації та відсутності явної готовності сторін дозволити такій особі виступити арбітрам заявити самовідвід.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.02.2021 у справі № 870/89/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95066751>.

Огляд практики розгляду Верховним Судом справ про оскарження рішень третейських судів та видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди», якщо такі рішення ухвалені у спорах, віднесених до юрисдикції господарських судів. Рішення, внесені до ЄДРСР за липень 2020 року – лютий 2021 року / упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство спільно з правовим управлінням (II). Київ, 2021. 32 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)